

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64.

Fylke: Nord-Frondeleg.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Höglandet

Emne: Död og begravelse.

Bygdelag: Höglandet

Oppskr. av: Pedu Pedersen.

Gard: Brøndbo

(adresse): Höglandet: Ståndal.

G.nr. 87. Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Teige røynsle*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Dødsvarsler:

Sel sp. 1-6. Om dødsvarsler er heller like å fortelle på Höglandet, da folkat her heilt frå gammel tid har hørd ord på seg for å vera like overtroiske. Men eit byanna kjende folk likevel merke seg som kjende peika i den lei, at det var eit varsel om at ein eller annan var feig, skulle døy i morade tid. Slike varslu fekk ein stige ved sørlige høve i ård og heller stige hadde folk midt i bit å spå ein i framtida for å foretsege dødsfall. Om det som er nemnt under sp. 5 er å sege at her i bygde er dette heilt utgjorda.

Varsler som folk i gammel tid gav gæm eller var heilt slike som hadde med eit eller anna dra'grua og som forde seg på ein i vanlyf måte ved same høve. Men som ein kjend f. d. selle i aggrøj og gle midt midt ein enkel, hørd vidt utværd var dette eit varslu, at ein i grannetaget var feig. Ogsom ein smadpore setti seg på glassrammen i tafes stovveindæig og pikka på glassreite var også dette eit lli varslu. Det var også eit varslu om død i heimen

om hann tok like a gale om turden eller mist
 på matte. Det seimst eit lit al folk heist
 tok varrel på eit eller anna mukelig som
 kende eit i matiera. Eg minnest noko som
 kende meg da eg var heilt yng. Ein dag
 seimst at dag og var eit på gardskend og hardt
~~et~~ ^{len} lys skatball på hovudet stamdet ein
 småspore og delle seg og pikka på hallen min.
 Eg tykte sjølv at dette var ei noko eivanlig
 affere av ein spore og eg fortalde om det.
 Som hadde kende. Ho var teint eilekke-
 lig. da ho fekk vite det som hadde kende meg.
 for nu var ho viss på at denne sporen hadde
 stome kil meg med varrel om at mine dagar
 var bade. Han der tok ho om i seg og leide
 da enno med mine 88 år og kelle ikkje var
 ho feig denne gangen, for ho var 102 år
 gammel da ho døydde.

Det var eit anna varrel folk ikkje lika
 Desom ein på stovgedet eller på ein ^{adgang} stov i
 huseit fekk på eit kross laga av eit par strå,
 ho eit bente fyrskikka eller liknande var
 delle eit, feigdarnuki. Han sloo sett kross
 vel segge at i mi tid har folk ikkje brukk
 på slike vardlu
 De vardlu som v minnt i endu sp. 6. har
 ikkje eg høyrte gjeli.
Dødsleed

Sidsp. 7-9.

Om det som v minnt i endu desse
 sp. 7-9. ja det er at so vidt eg veit - var det
 et i gammel tid ikkje nokon tradisjon med
 storleis ein skilde utne seg med desse ting.
 Skal folk i minnt var vder på at det
 leid mot enden" men den som var sjukt-
 av det var ly i gammel tid at heile huseidjen

7 Lu
H = blodt

vaa samla kring sjukainga i bon for den
sjuka og for a vera han elle ho til hjelp
om det högnest på reint lekoni ley - og lita-
vins for a vera vitre til om den sjuka hadde
eit eller annan ynstje han vildi vera fram
for han døydde.

Tidsp. 10.

Det vaa mykje godt vanleg at prestene i
gamaltid velt bodsmitte til den sjuka når
han låg på "sitt sidli"

" " 11.

Når prestene velt mitte eit stikk vort hadde han all-
tid med seg dei vanlige prestekleide som han
tok på seg når han gjekk inn til den sju-
ke, lesde vikinga hos den sjuka vildi prestene
gjerna vite om det var nok som det var vort
som derly låg den sjuka på hjerta og som han
gjerna vildi bekvile sig til prestene om. Om so
var hadde prestene eit högnest ord og bera
fram til den døgende. Eitli ei stikk samvete
fekk den sjuka som oftast nattverden. Under
denne handlinga vaa gjerne heile hestjelen
samla i sjukaromet og var med i salmesongen.

" " 12.

Det var nok vanleg at dei norask stekkingane av den
som låg for døden - velt bodsmitte - når ein var
merk som på at det leit mit viden - for at
dei künde stanna og taka avskil med den dög-
ande. Desom desse var heldades i syrgje-
hus - når prestene vaa der på viking, vaa
også dei med einster eit delinge av natt-
verden.

" " 13.

Det var ikkje nokon regel, men ofte künde
den som låg for døden segje frå om korleis
dei skilde bodne med gravferde, t. d. kven
som skilde vera berast höge liket og kven
som skilde vera velt i gravolet og so beint
eller.

Sida mellom døden og gravfjeld.

Til sp. 14.

Når ein var dø - var det nytta gunde men mange
når ein skulle fortelle om hendinga dei: "han hi død",
"han hi danna inn" eller: "han hi gjøst i på døg".

" " 15.

Teen nytta kortgi det einu eller det andre midt i lee å
overhale seg om at døden hadde gjesta hvedet, som det
heitte. Det mekte dei på anlet draget, at den sjel
ikkje peista med gjat hjarta hadde sluttet å slå.

" " 16.

Nei - og har ikkje høyr om at nokon har over skinn
døtt i lagda.

" " 17.

So snart ein merka af ein var død bleo ategru lakka
att letra på den døde. Men og veef ikkje om at dei la
ei lita mynt eller ein annen ^{ling} over på dessu. Dette
var ein skikk som ikkje er kjend her.

" " 18.

Teen let og alt mennom på liket anten ved å legg
je ei salmelbak under hatten eller med å beinde
under hatten og med eit kvitt lommetørklede.

" " 19.

Nei - det var ikkje vanleg å melde fra til grønn-
fallet om dødsfall. Dessu loto som oftest merka av
det; når dei såg at likhalmen var brust. Spå
medanfor.

" " 21.

Nei det var ikkje brukelig på fjølsidit.

" " 22.g

So snart ein merka at liket hadde vort kaldt, var
det fleitt fra sengen og lagt på eit bord med eit kvitt

" " 23.g

laken til overbreidde. Her var det liggjande til det
var varmt og fleitt - altså i sjölv sjekkerom. For
vindauga var det og hengt eit kvitt laken og i same høide
i som når det var varmt i veret - var vindauga halde
open. Støho annen var ikkje gjort med det korset der
liket låg.

" " 25

Nei.

" " 26.

Med rumninga å liggje på likstrå, merket vel
helst å liggje på sjölv likhalmen altså på halmen
i sengen. For når liket var fleitt fra sengen og burt
på bordet nytta ein ikkje halmen under liket.

3 djip
- keldy
- tid sp. d.

Ja, det var vanleg at so snart liket var
fætt frá sengu so vart of liktalmen brætt eit
slyke einhætt meirna keldu. Follo i gram-
me lagd som vissu om at falk lag for dætt, hattu
gjernu aigo med sig for a spj eller brenninga av
liktalmen-fetk på den mættan vissu om at no var
den spjtu dæ. Anna bod hringte dei skjge.

" 28 g 29.

Nei.
Det var om a gjera a fa liket stætt so snart kæd var
helst dagen eller at den spjtu var dæ

" " 31.

Kein fetk gjernu ei eldu hene i gramme lagd her a hjelpa
hel om a skelle liket. Ingen av dei mættast skjg falka
skældu erra med of vatta of skelle liket

" " 32.

Nei, itæge det of vett.

" " 33-36.

Ja.

" " 37.

Nei, allri.

Liktalede.

" " 38.

Kein nylta nemningu, a kke liket.

" " 39.

Kein hadde itægi annan nemning på kere om
"liktalede".

" " 40.

Nemning luktalmen i gott kjættu. I gannli
dagav vart det nylta to skelle keldu dætt mætt
han vart lagt i kista - eit ovv of eit underlaken
Of ein nylta da som regel vanlegt sengu
katten som var keinvaska of som hadde vart
i brætt i heimmu

" " 41.

Det var nok itægi vanleg skætt

" " 42.

Itætt liket vart lagt i kista vart det keldu
kere i ein dætt

" " 43.

Overs om ekkifalk hadde gjærnt på brættgarn-
skjorta of brættsekkum - vart desse nylta mætt
liket vart keldu. Men i dei fættu nove var nok
desse plazga fer lenge sehan vart i eit skætt of i
so fall kætt dei nylta eit kinnout som den

døde hadde brukt mens han levde; Og har
ikkje høyrst om at dei brukte å sameie særskilte
skjoler som var gjengitt leidet bruk.

Fildp. 44

Det var ikkje nokon regel for kva slags kj
det skulde vera i leikleda. Det künde likeso
gode vera bomsell som len. Men da var det
meir om å gjera at det var fint kj i hovud-
pæta - ja gjerne kvitt-selkaly om ein hadde
slikt-forhanda.

" " 45-46

Kei.

" " 47.

Det var ikkje nokon fast regel for det. Dei-
som det var ei eldre kvinnu som lag lik - var
hovudet særskild sveipt i eit kvitt skæit. I dei
fleste høve hadde ikkje liket noko hovudslag.
- litt av ein mann allri.

" " 48g 49.

Kei.

" " 50 -

I same høve var det nytta blonder på lik-
klede t. l. på ein delgeed til ei ung kvinnu som
lag lik. Men det var allri lag blonder ~~for~~
på inner side av kista.

" " 51.

Dei sidt 40-50 åra er likklede for det mest
vakt kjøpt. I forstoringa var dei kjøpte lik-
klede sameina av vakt kj - lin eller bomsell-
men i den sidt lida r dei laga av papir.

" " 52

Det r i etterkrigsåra ein evgalt ovu til ei
nytte papir i desse klede - og det r vel helst av
den grunn at likklede har kj var. So allfor
dige, og frå den tid har ein g slietta med å
ha kista opom - so gravferdsfolket künde frå
høve til "å sjå, litt for det var sorgte or
neimen.

" " 53.

Slikklede blir nemnde for svojs - no for kide.
Dette r vakt ei rj ranning eller ein tott
til å kjøpe likklede.

" " 54-57.

Det som er nemnt i desse spørsmåla wheell
komment for meg.

8
 Til sp. 76.

Etter at liket var lagt i kista, blev ho sett inn i eit rom - l. d. eit kammer i stovleijninga og som der mett da ikkje hadde brød for. Ho ble ein ikkje eit. Slutt. Helvass ble likkista sett inn på støbbrett, derho vart ståande til gravferdsdagen.

" " 77 y B

Det kom ut der kista slo - vart ofte pynta med fjirte grønt granbar og med hakka einu på god ut. Dette gjorde ein helst for å halde lufta i rommet fri for vomb og iisvind lukt.

" " 79 y 80

Etter det vart at det nokon gong her i bygd er vort li laga i stank ein balsal der ein sette inn likkista.

" " 81.

Nei ikkje på den vegn. Sjå under sp. 175.

" " 82.

Kista stod alltid slik at følemt ^{på liket} vort mot utgangs døra.

" " 83.

Fgam at lik vart loddet ikkje lagt på kista for gravferds dagen rom. I staden breidd dei eit kvit laken over liket.

" " 84-85

Dette kan og der er ikkje svare på.

" " 86.

Det var nok ikkje vanleg at slekt og penne kom for å sjå liket for likferdsdagen. Inn i dagen - for liket vart seenge eit - fekk alle som i bygd det høve kje å sjå liket for loddet vart spikra til kista. Og det fleire av gjedene i gravdelt mykta novet til å syne den avlidne are med å sjå han på likstrå. Stod det for lenge sidan slekt med denne skikken.

" " 87-86.

Nei.

Sorg.

" " 89.

Det høyrde med kje "god boni" at folk - både hei- mefakt og framand - førde seg fint og sameleg iall si ferb so lenge liket stod på garden. Det var leitn på vurdnad for liket at ein i den tida var loig mell i sin tale, stillefarande ialle sine røster. Men dei framand som kom innom syngjehuset jeresse fram ein tåre stekt var det reint grønt.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5^a blad
Fol. 90

Loek som höjde heime i syngituidet måtte
holde sig uindan alle slags mus, l. d leik og dans
og heller ikke måtte een spole på noget in-
skjømmet solenge liket var heimen.

" " 91.-92.

Sjølve ordet "sørgelid" var nok ikke kjent og således heller
ikke nytt igamle tid. Men liket leide folk
i den tid mer i samsvare med dette om-

grepet enn dei gjør i våre dager. En kan
sege at de i gamle dager hadde eit heilt
"sorgeår". Det var vanlig i dei dagane at
skjefolket her ein som var dø skulde hadde
sig borte fra dansesaker og leik gjennom
eit heilt år. Og om det var nokon i syngje
nettet som spela fele l. d skulde ikke ho leie
i den tid.

" " 93.

Ud ei likferd var alle gjestene svart-
kledde - både kvinner og menn. Kledi-
drakta at barn tok ein del derimot ikke so
grovgjort med.

" " 94.

Sei.

" " 95-97

Tradisjonen veit ikke a forelle nok om det som
her er spilt om.

Syngje eit liket.

" " 98.

Det var ikke moten fast regel for hva dag i veka
likferda skulde bli hadde. Var det nokon råd med det
vart likferdsdagen sett her ein laurdag for i so fall
vart den likferdsdagen ein seerdag. På den måten
vart det berre ein veka dag som gjaldt som her a
hefte burt.

" " 99

Begravelse heile på vart bygdemål for likferd (juss l)
Ordet likferd - u soles på bygdemål vorki til "likferd"

" " 100.

Liket blev alltid søngel eit fra heimen. For
denne höglida tok her laut alle gjestene gå
eit or dert stova - der liket skulde bli "syngje
eit." Solovet i stova skulde vaskast, hakka bar

Var skilde bli skjøtt eitover heile golvit og
 eit tvett lakkert vart breidd eit snedt på golvet
 der kista skulde stå, klokka i skinn skulde stå
 og der vart hengt eit tvett klede av w spejelin.
 Når alt sol eis var gjevt + stand blei likt borte.
 ein og kista sett på det tvete lakenet. So tok
 songen til, og det var gjerne klokken i lag
 som samman med eit par andre meann slok
 for songen. I gamle dagar var det ikkje van-
 leg at gjestene var med i songen. Ekkv at
 ein salme var sungen sleig gjerne klokke-
 ren eller ein av lærarane i lag som fram og heldt
 ein skjøtt ~~de~~ avskils tale for den av liene.
 Deretter ein ny ^{song} ~~de~~, og so vart kista borte
 ut og sett med tite på kisten. der det igjen
 vart sungen ee avskils salme lid. No vit vi
 seie kvarandre farvell!"

Sidsp. 101, 102. Nei.

" 103-113. Om desse spørsmåla har gjingje a' fastelle
 No er det vorte skikken at prestene allike er til-
 stades ved lidferd og at han taler ved båra.

" 115. Höglandet har jrest samman med Kong som
 er hovudsaknet, og predikanten i Areim
 i Kong- legg om lag 50 km borte fra
 kryptige staden her i lag. I den tid prestene
 laud. nylle medlidghet var det mest i råd
 vera med kvargory det var lidferd ein eller annan
 slok. No sleis vart det ekkv at belane vart
 tekne i breiti kring 1920. Da gjorde heradshj-
 ret vedtagn om at stommene skulde betala
 skjed utgifter for presten kvargory han
 var med i ee lidferd heroppe. No kende både
 folige og rike nylle han ved sledu nove.

" 116

Sja overfor - einde sp. 100

" 117-118 I gamle dagar var det vanleg at gjestene skulde

6te blod

had ein dram brunnein - ein jata seip -
(ferdaseip) - for syngje fylgjet gav sig pa
kyrkjeveg med liket

Tesp. 119.

For ikida var det helst fire av naboene
som var likberarar

" " 120

I den tid^a var det ikkje brekkelig at nokon
av dei noraske skyldfolke skulde vera med
og bera liket ut av heimmen.

" " 121.

For det varli ans lei med det. Nar ein far eller ein mor
er død t. d. er det gjerne sinen le disse som
er berarar saman med andre nore skyld-
folk. Og no ^{dei} vaellet 6 berarar - mot 4 for.

" " 122.

Liket blir bora ut med fokene foet.

" " 123-124.

Har ikkje noygdgjeldi nokon om det som er minnt
i desse sp - So og har gjerne le a tre at det
har vore i tigen t her.

" " 125

Ja det har bora og det er fram lei en varleg skikk
at det blir skidd finhakka bar pa vegen fra
syngjehuset og ut skyld bærtellev fra garden. Sika
vins vart det pa begge sider av segur sett opp
små granbeidner

" " 126.

Ja - Sjå under sp. 100.

" " 127.

Nei berararne fekk ikkje skyld akkurat da
liket vart sett med, men litt seinan saman
med dei andre av fylgjet. Sjå sp. 117.

" " 128.

Fjornal lei fylgje avskvinnene liket ut pa tenet
der avskjeden med den avlidne liksom gjeld for seg. Derimot
var det berar kvinnar som var i nore slekt med den
døde; som fylgde med til kyrkjegarden. Derand vart
verande igjen i syngjehuset. Mell for likfylgjet
tokt pa veg til kyrkja sleiz verbergjorne fram
og gjorde tynot ~~at~~ alle som hadde nort fram
til likferda var velkomne til heim og blei
felleinga.

" " 129.

Alle vaktne mannfolk var med til kyrkjegarden

Su sp. 130

Frå den tid betani vart leknu i brüh-vall det varhij at Win more slag fylgje lei rygta.

" " 131

Det har allid þer i bygda vore rekna for ei stor dre at den avleide feld leit slott-likfylgje. I gamle dagar var ein laut nytte heitshygg for likfylgjet - vart det som oftast rekna eller for manige bestar det var i fylgjet. Di fleiru det var; kedlogramma var det.

" " 132

Som nemnt under sp. 25 vart vegen frá túnst-pyntu med granbar og granbushar og det steindu i seim hovu og bli sett upp ein ovspott-ovdgardsvegen frá heimun

" " 133

Heit frá gammel tid har det vore vanlij at vedgar-dar som laig i norleikum av almanvegen vart det pyntu med hakka granbar og med a sette upp breshar på begge sider av vegen. Folk har av ved seim hovu reist ein dris port av almanvegen. Eytan minnst at og sjölv at i 1884 var med a reise ein slett "port" ved gravferda lei ein namme-rat. So den skikken er soleis ikkje av noj dalar.

" " 134

og 135

Ja - det har lenge vore vanlij at folk i grannelaget leiden - og at heimann lasys almanvegen breshar flagg på halv stovj var ei likfub og på veg lei rygta garden. For min ungdom var det minnst med det, for i den tid var det ikkje mange heimann som hordi flagg. Men frá den tid at det reise, norste flagg feldt kädikellen i landet vart - var det meere og meere led det at det vart fleiru og flei-re flagg a dja eitove bygda. No ferst det mest elst ei heim - storelle kelen - som er eit an flagg. Og desse ber jamnt nytta på gravferds dagar av slett, enna og gramma.

50021

7de blad.
Ses. Sp. 136.

För i lida var det skikken at flagget skiedde
heisast til toppen av flaggstanga so snart
jordfestinga var fræseggest.

" " 137.

Högländ högljå legg på ein hög bakke med to
gardar i mørketim; og falt elles i bygn vart gjerna
meksam på måi flagget på desse gardar og jekt
til topps; og so fylgde flagga på dei andre gardar i bygn
eller litt om sem.

" " 138

Bygn ikkje mett bidfest, måi det var ein slutt
med å heise flagget til topps. Men ytrur nok og
han segje det. I minst såv sidan det var slutt
med det.

" " 139-143.

Det som voremt hve vekjend for meg og
briley for dei dei andre i bygn.

" " 144

Eller at lista var sett på likvogn i heimur vart
ho ikkje meir sett på mark for ein som bært-til
grava med ho.

" " 145

Som ein del og for kista på höglidjet mytta
ein i gamle dagar eit lönnt lag med gransbar.
Sto si det vort slutt med det.

" " 146.

Sikkerheit skiedde vera so mjukt som mo-
" gelig - helst svart. Hadde det ein slutt prest
i likfertsgarden - vart han i lufell mytta.
Først sett fall laut ein dinga ein gramme som
hadde ein slitt om å skyssi liket. Det vart rekne
for ei ore å få vera "likstogår".

" " 148

Fden bid ein mytta besteggs - skiedde ein höjre
so langsam som råb var - og allort i hvd.
Kendte det i den likat presteb var bestades
veber graufub höjre han i framanden av grau-
ferda - med likvognra straks etter. Deretter
fylgde slakningane i lögjorden i somdvar
med graden av skyldskapen. Vækkje presten
til stades var det liksongarane som var fære

Kjøgrau.

Fulsp. 150 Det var helet eingranna som alle ein mytkehett
som var lik Kjøgrau.

" " 151. Var vejen fin og god. Kende han sette på vogn
ved Sida av Kjøgrau - eller ikke.

" " 152. Stei - Spjåvanger. under sp. 148.

" " 153. Her i bygda var ikke keltiova slik at ein ikke
kende mytkehettstygges ved kiltferder.

" 154 og 55. Trakejornen veit ikke å fortelle noko om det.

Pa kyrkjegarden

" " 156. Det har alle tid vore berarane som tok tista og bar ho
beinast til gravstaden - der ho vart sett ned ved
Sida av grava for so å bli heisa med vgrava av dei
som bar ho.

" " 157 og 58. Stei - ein hotte ikke brukt for slita.

" " 159. Spjå sp. 156.

" " 160. Slikheten vart alle tid sett på stall på ein av dei
to gardane som låg like ved kyrkja.

" " 161. Når presten var til stades ved kiltferda måtte han
fram ved eingangsporten til kyrkjegarden. I den
seinare tid er han som for nemnt alltid
med og følger da den gamle skikken å møte
opp ved kyrkjeporten for liksom å vise veg til
grava.

" " 162. Stei.

" " 163. I dei seinle 30 år er liktista vorte borte inn i kyrkja
til lona framglet og med salmison for og etter at
presten har lese det medte av rekkeleil for
jordfestinga.

" " 164. Eg har all tid for ein tok til å bære tista inn i
kyrkja - vart det alltid seint. men tista vart borte
til grava.

" " 165. Stei den skikken er ikke kjendte her.

" " 166. So snart presten har ellu gravleggjinga har god
velsigninga av den av kiltioyden seile salmen er
seint. her kyrkjetilskottene til å ringe.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

8de blod.
til Sp. 167.

I dei siste 70 aar har det vore fast graven vedbyttja her. For den tid laet dei morsk skyldfella til den dode syke for a fa gravet nestla opp anten ved eigi eller leigb hjelp.

168.

Stoko dei skilt namn har ein ikke pa gravaren. I den tid skyldfallet laet syke for a fa gravet nestla opp - var det da som no grave ein dag eller to for sjolve litferdsdagen.

169.

For det blev tilsett fast gravar - var det var sleg at motte av litferdsfylgjet - gda helst motte av grannarne som nestla att gravet, og i den tid var det kring med kyrkikklokken til ein var ferlig med det arbeidet. Men den skikken er ikke kjent her og heller ikke veit av hva meiningjaekt hadde om jorferdinga.

170.

Der som presten ikke var tilstades pa gravferdsdagen var det sett ein kerd pale med pa kista for ein tot til a naste igjen gravet. Denne paalen var stansende til forste preste sende - der presten eller om det guds tenest foretok sjolve jor pa kistelen, mens slekt og venner av den dode ogsa var tilstades ved gravet.

171 og 172.

Til den jorferdselsen blev gravet gjeru panta med motte av dei blomstrer som lag pa baran -

173.

Sto for tiden blev gravene kullejorn varin lag ferit opp og tilplanda med grasse og blomst. Og dagen for kvav preste sende om sende ann vitjar folk jamnt gravene og vakra og steller med blomst og herb det tegraset buer fra gravet.

174.

175.

Sorlege kelfelle.

176.

I gammel tid fekk ein sjolomordar like og intje skell for gravferd, som gjikk for seg seine tidlen skell det hadde vore mykt. Men mot fortalde at i hinner sende skulde ein sjolomordar ikke "komme i skuden jor", men grave leggjast utan klokking og utan for kyrkje meien. Seiborn av tid var det til det at lekt skulde fa ei grav pa kyrkjegarden - men det skulde ikke

berast gjennom kyrkjepoelen men lyftast over kyrkjemuren og berast lei grava som ligg i ein utthord av kyrkjegarden. Større del forlenge sedan vart andleis med det. Større ein sjolommar den som godfesting som alle andre.

Det kjemmer seg ikkje.

Sjå under 177.

og har høyr at i døyple borar vart lagt under kyrkjegolv - gat det på ein eller annan måte vart fird det gjennom ein opning i sjellmuren til kyrkja.

Det same blev gjort - har eg høyr - med born som var dødfødde.

Gravøl.

182. Nemninga gravøl blir ikkje nytta her. I staden blir det vel i dei fleste høve sagt "Likhjart" (Likhjert).

183. I kvart gravøl skulde det gjerne vera ein "vert" som tok seg av gjestene, bad dei velkomne til likferdskeid og elles hjalp til i trakteringa og likmande. Fåde grund hadde dei ofte ein mann som vart nytta til dette, og denne mannen vart òg so nytta som beda mann.

184. I van gress i bygga utgjorde det beda lag og det var sams for gravøl og brudlaup. Men det var likvid nokon skuldrol. Til brylleips vart gjerne alle i grannelaget bedne - gamal og ung.

Der som len avliden hadde vore gift og var eldre var det meir beru på folka og dei gamle i gifte som vart bedne til likferd. Var det det i mot ein ungdom som skulde begravast vart òg so verum og kammuraten til lindole bedne - og so dei norr skilof alle sjolommar og alle høve.

185. Det var ikkje nokon regel for korleis kleberna den åt beda mannen skulde vera - og han var ikkje i stytta med noko symbolisk teikn.

9de blad
Tidsp. 196-97.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

egnar heller ikke noget om at bedemændene
skulde oppe på ein selv måle når han
var ute i bederomb og heller ikke viet sig
om at det var nyttig ei fast bedeborn. Det
stod han frit å ordlegge seg selv han treidde
det beste tvødi & var neem han gjesta.

" " 198

Jeg har lidt da jeg hørde brennivein i Kværnems
^{var det varer} heim, at bedemændene skulde bli trakkert
med både ein gto, leedakommuni. Og det
kunde vel mer enn eingang at bedemændene
elliv å vera ferde med reindteim - kunde
vera like gramme i skjø på jolen. Men dette
lyste folk i lekferds garden beirgottom. Det
var mer lig eit vidermål at han hadde vorte
vel omkledd i leiheemane han hōt di gjesta.

" " 189 -

Ikke jeg har lidt. Og det blir heller ikke gjort
no for lida. Det var for lenge sedan vorte slutt
med å sende eit bedemann. No er det hele-
forom som blir nyttig i staden

" " 190

Fornin eingang var det ein vanlig regel
at gravølet skulde vara i to dagar - både for
skjøfalk og grammar. Men etter kvart er ein gått
over til å gjera frå seg gravølet på ein dag. Ved
eit gammal hove står dei noradde av skjøfalk
erme den dag vera i gravølet i to dagar
Før i lida fekk gjesten mål 3 gonger gravferdsdegen
nemlig preiket før leik var deing eit, meddy
og natt-morut (nattmal) eller at fylgje var komi
killeake fra kyrka.

" " 191.

Nei, det var det ikke.

" " 192.

Nei det var ikke nokon skilnad solis.

" " 193.

På sjølv gravferds dagen skulde det noradde
skjøfalk vera frilevne for alt skell som hadde
med gravferda å gjeta. Men förbettinga til
gravølet var det dei som stod for.

" " 194

18
 18. Sep 195

Det var i den eldre tid ein vanleg skikk at
 at-folk i den norske grunnar let alt arbeid
 hvile på sjølv likferdsdagen. Det var rekna
 for å vera ei vordlaes grinning om nokon
 brøt den regelen.

196

Det var vanleg igarnat bei at-styld-falk-grannar der det
 "nest" (næste, sendig) bei likferdsdagen verden forgravidet
 vart halde styld-falk som beidde eit dlytt i inder - hadde
 gjeve sendinga med seg når dei kom til gravdøl.

197

Det var heldt ei ung kvinn - ei dotter eller ei tenestgjende
 som kom med "næste". Noen syngjodakt høyrde ikkje med
 bei stikken. Når ein slik ungdom vart nytta bei eit
 slikt erend som det brudegav at ein på den måden
 vilde syne at det ikkje skulde vera næstsynt
 med so mykje traktering bei den som kom med
 sendinga

198

Nokon fekk seg liulelsing vart det altså ikkje. Dei som
 kom med sendinga - fekk for det meste ein
 kopp kaffe. Det var det heile.

199

Ikkje so vidt eg veit

200

Her i bygda. Når det ikkje vore nokon skuld -

201

nær på halve og heile sendingar
 Til eit "nest" (sendig) høyrde det med ein stemme
 smir, "klemning" (omringra av deslikende vna so fortjelley)
 eit gal, gammle, ei stor serepp hake og so ein del smir -
 kv av ynde sley. Slike sendingar vart allike påtte
 med i ein stor rund løp - som vart nytta bei det brich
 og vart nemnt med "nest-løp".

202

Emellomstiegslike - i allefall i den første halvdel av kv - ja det
 var ei heller dårleg tid for folk i økonomisk. Selt tok det
 etter kvart til å bli ei formling av skikkene ved gravdøl.

Det blev meere og meere slutt med å halde gravdøl 3 dager
 og likeins blev det slutt med å sende desse mat medlem.

203

I den eldre tid høyrde alkohol dryd med i trakteringa
 i alle gravdøl. Seib ut på kvelden og matta første gravferds.

10de blad

dagen var det nok ikkje mange av mann-
folka som var heilt edrige. Det vart rekna
for å vera ei dårleg lekferd, men folk ikkje fela
drekke seg tilfyll på brennevin ved eit
slekt møte

Fæp. 203.

Ein kan ikkje sege, at heimebragging og dei gamle bage-
sendinga er haldi med kj lengue ved gravstern h. h.
ved brudlaup og andre gjestebot. Prigdet gjelbo for
seg samstundes for desse gjestebots laga.

" " 204.

Også i den nye tid er det same av gjestene
- Skjult folk og grannar - som har med seg eit grav-
ølet ei lita sending - ei blattrotte av det heim eller
andre slaget. Det kan og vera dei som har med
seg eit par slag heimebakte småraster. Men ved sida
av det følger det og med ein kross.

" " 205.

Ein kan minner heilt frå min barndom at dei i heimen
min hordi med segtrans når dei skulle i grav. Dette
var alltid heime laga - balle anten av tyllbestyng, kos-
lyng, bavg og lekrent. Der laga gje papirblomar som
dei sette inn i krossen. Det var ikkje berre i heimen
men at dette vart gjort. Snitter var uttalmindeleg.

og 206.

Sto for lida er det gjensidig å sende eller ta med
segtrans til gravølet, men no blir desse kjøpt
frå ei eller anna blomstforretning.

" " 207.

Ja - det er vanleg at transar på røde slektningane
er først gjort med seltkibord med ei eller anna på-
skrift. Ein tak til med det eller alt kjøpt transar som
i brude

" " 208.

Her det blir ikkje lagt transar på tida eller ho er stovi
i grava. Derimot berde det ofte at det frå nok
slektningar blir lagt transar på tida under togleda i
heimen eller i kyrkja med ein liten slektartikkel av
han som legg på transen.

209.

I gammal tid var transar som deti av tida for ho vart
sentta i grava for deira av å mytta dei til pynt på grav-
stolen. Men det er lenge sidan det blei sleit med det.

Stofylgju dei mesta med i grava gleri
samtan med ho mesta jontpa.

Julsp. 26.

Traktamentet i ei gravferd no for kida
er vori mykje enklare mot for- og gjestede-
bodel bli avvitla pa mykje slektar lid.
Gjestane moter gje i heimen om lag kl. 10
(gamal tid). Dei bli so traktera med Kaffe
so vendar og med ei mengd for skjellig slags
mat. Kl. 1-2 & ein so ferdig bli ta fare
dei avgjra. Der er det no fast skikk at liket
skal komme i jorda nars det er ljose dagen
Det er ei skam for vord fallet om ein trar
"dröla" so lenge i heimen at det er mykje
under gjerdes linje og det skal traktant at
jonein trar meita a "tadki" jord pa liket
i eit skilt hove. Slikon telbaku for
mykje a far alle gjestene middey - og so tel -
slekt Kaffe Det kunde allori no at det bli
traktent med alkohol i eit gravöl.

" 4 Spd. 11.

Ellev at fjölandit fer 3-4 år sidan fettkit
moderne Gjesgiveru har det trakt, at lifferu =
gjestene er vori bedne det pa middey eller jontedinge
kun delle er langt i fra regiten.

4 u 2/2.

I dei siste 50 år har det vori vanleg a
tra lysing om dodefall i ei eller annan
avis som tyum eit i distriktet. —